

turimo u ruke svakom bogoslovu, svakom svećeniku, napose onomu, koji se bavi katoličkim organizacijama. Ovdje će naći obilno misli za mnoga predavanja; odgovore na tolika pitanja, kojima se bavi apologetika. Ne kažemo, da su ta predavanja ovdje izvedena u takovom obliku, da bi mogao svatko odmah s njima izaći na propovijedaonicu ili pred sabrano slušateljstvo, ali građa je tu, misli su tu, dokazi su tu, pa ih svatko može uz malo truda preudeliti prema svojem osobnom ukusu i potrebama svoga slušateljstva. Pogotovo pak ova knjiga zaslužuje, da ju najtoplije preporučimo svakom laičkom katoličkom inteligentu, kojega ovakovi problemi zanimaju (a koliko ih ima, koje ta pitanja ne zanimaju?), jer će u njoj naći siguran putokaz u vrtlogu različitih nazovi-filozofskih nazora obzirom na religiju.

Ima mjesta, gdje auktor polemizira s nekim svojim protivnicima, n. pr. str. 177, ali kako mu je stalo samo do istine, on to čini tolikim obzirom, da nikako ne ponizi svoga protivnika, pa zato ni ne spominje njegovog imena.

Ima u knjizi i gdje koja tiskarska pogriješka, kao n. pr. str. 9: a ta agnostik, mjesto taj agnostik; str. 21: neogrničeno, mjesto neograničeno; str. 24: ne proriču, mjesto ne poriču; str. 60: negacija, mjesto negacija; str. 83, 114: priznajem, mjesto priznanjem; str. 180: (izvansobično), mjesto (izvansebično), a možda i još koja druga, nu to su takove malenkosti, da im nitko pametan ne može praviti zamjerke. Papir je veoma dobar, a tisak čist i jasan, pa sve to čini knjigu privlačivom. Tolle, lege!

P. Dr. Teofil Harapin.

E. Gilson und Ph. Böhner: Die Geschichte der christlichen Philosophie von ihren Anfängen bis Nikolaus von Cues. XXIX und 619 S. Schönigh, Paderborn 1937. Stoji uvezano 13, 20 RM.

Böhner, lektor franjevačkog učilišta, služio se pri izrađivanju ovog priručnika za početnike uglavnom materijalom Gilsonovih predavanja; samostalno je izradio deset poglavlja. Knjiga ima strogo didaktičku svrhu. Vrlo je pregledna. Raspored gradiva i tisak odgovaraju bitnim potrebama početničkog učenja. Podataka o literaturi jedva ima, jer pisac u tom pogledu upućuje na klasični priručnik od Überwega-Geyera, gdje je ovoj potrebi u idealnom smislu udovoljeno. To je utoliko opravdano što bi izbor u pitanju citiranja literature na ovom području bio vrlo težak. Uostalom, knjiga hoće da bude samo »putokaz za početnike«, a tom određenju izvrsno odgovara i u sadanjem obliku.

U knjizi se obrađuju patristička i skolastička filozofija do svršetka srednjeg vijeka. Pisac uvijek crpi iz prvih vrela, a mnogo mu je stalo do savjesnog »reproduciranja« i tačnog prikazivanja. U svom sudu vrlo je oprezan i skoro skrupulozno nastoji biti objektivan, ma da su njegove simpatije na strani augustinsko-franjevačkog pravca. Ističem kao odliku da pisac svoje kritičko ocjenjivanje uvijek tačno odijeli od prikaza kao i da se u tom ocjenjivanje ograničuje na jedan minimum, tako da početnik ne izgubi orijentaciju. Kod pojedinih pisaca dodan je po izboru kratak tekst u grčkom ili latinskom originalu s njemačkim prijevodom.

Pojam kršćanske filozofije shvaća pisac u smislu Gilsonovog stajništa kao »historijsku stvarnost«, i to kao filozofiju, koja je izgrađivana od uvjerenih kršćana i koja razlikuje red vjere od reda znanja, te koja opravdava znanje naravnim sredstvima, ali tako da u kršćanskoj objavi ipak nalazi vrijednu (katkad čak nužnu) pomoć za razum. Kršćanska filozofija nije naprosto ponavljanje antikne filozofije, nego je njeno obnavljanje u smislu originalnog i živog procesa, kojim su se pozitivne vrijednosti stare filozofije asimilirale i formirale u novu specifičku cjelinu. Ona nije samo »apologetika«, kako neki prigovaraju, jer ma da su njeni glavni problemi višemanje upravljani prema nadnaravnoj objavi, ipak je apologetska tendenca samo njihovo naličje i njihovo naročito produblјivanje.

U pojedinostima, dakako, ima u ovoj knjizi još neizgladenosti, ali to ne umanjuje njenu vrijednost. Te neuglađenosti uvjetovane su velikim dijelom tim što ni monografska istraživanja još nisu dala svoju zadnju riječ u mnogim pitanjima. Na više mjesta trebalo je to jače doći do izražaja, da ne bi početnik kasnije doživio velika iznenađenja. Tako, na pr., u pitanju Anselmovog »ontološkog dokaza« za opstojnost Božju, a naročito u pogledu Skotove »koloracije« istog dokaza. Prigovor nije riješen tim da se tvrdi: »Der Nervus probationis im Beweis des Duns Scotus findet sich in dem Nachweise, dass Gott möglich ist, das heisst dass seine Idee keine willkürliche Fiktion unseres Verstandes und darum innerlich möglich ist: Ergo si potest esse quia non contradicit entitati... sequitur quod potest esse a se, et ita est a se« (536, vidi također 540). Za valjanost dokaza potrebno je pozitivno fundiranje te »nutarnje mogućnosti« u jednoj aktualnoj egzistenciji, a u tom slučaju radi se o posteriornom dokazu.

Knjiga izvrsno odgovara kao udžbenik za slušače filozofsko-bogoslovskih fakulteta i učilišta, jer sadrži baš toliko koliko je potrebno za opću solidnu orijentaciju po kršćanskoj filozofiji.

Dr. Vilim Keilbach.

Perk Johann S. S.: Deutsche Synopse der vier Evangelien, 12 bis 18 Tausend, Osnabrück 1937. 8°, 47* + 152.

Najmodernije je, izgleda, u posljednje vrijeme sinoptičko obrađivanje života Isusova prema svim četirim evanđeljima. Tako da se samim tekstovima, »neprekidnim navodima« govori riječima samih evanđelista. Jer tako najbolje dobije čitalac pravu i potpunu sliku Isusova života. Svaki je evanđelista već kod izbora i sređivanja bogatoga materijala iz života, djela i nauke Isusove uzeo po nešto prema cilju, koji si je postavio, a da nije tim štetovala povijesna vjernost. Kod harmonijske obradbe, paralelnoga prikaza ističu se jasno posebnosti pojedinih evanđelista, ali još jasnije i više odskače zajednička slika uzvišene Božanske pojave Isusove na zemlji, kako su je opisivali njegovi najbliži sljedbenici. Zato i nije nimalo začudno, što su mnogi pokušavali na taj način obrađivati život Isusov. Tako su radili i katolički biblicisti i protestantski. Od katoličkih su među najvažnijima: Ecker, *Das Neue Testament. Evangelienharmonie und Apostelgeschichte*, Trier 1915; Lohmann, *Das Le-*